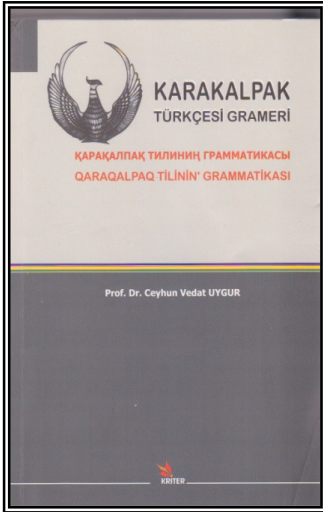

KİTAP DEĞERLENDİRME

Ceyhun Vedat UYGUR, Karakalpak Türkçesi Grameri,
Kriter Yayınları, İstanbul, 2010

Pınar FEDAKÂR*

Atatürk'ün Türk Dünyası için gösterdiği; “*Dil bir köprüdür... İnanç bir köprüdür... Tarih bir köprüdür... Köklerimize inmeli ve olayların bölündüğü tarihimizin içinde bütünleşmeliyiz.*” hedefine, ancak bu köprüyü kuracak, koruyacak ve güçlendirecek bilimsel çalışmalar öncülüğünde ulaşılabacaktır.

Prof. Dr. Ceyhun Vedat Uygur'un hazırladığı “Karakalpak Türkçesi Grameri” adlı kitap, Atatürk'ün açıkça ifade ettiği Türk Dünyasının dil ve kültür birliği yolunda atılmış bir adımdır.

Yazar, bu kitabı hazırlamasındaki temel amacın Türk dünyasının bütünlüğüne hizmet etmek olduğunu, kitabın ilk sayfasında yer alan şu sözlerle ifade etmiştir:

*“Bugün... Türk Dünyasıyla yüz yüze geldik. Aradan geçen bir asra yakın zamanda oluşan her türlü kopukluğu bir an önce telâfi etmek, her Türk'ün ve Türklüğe gönül vermiş insanların boynuna borçtur.”*¹

Karakalpak Türkçesi gramerini tanıtan ve okura Karakalpak Türkçesini, Türkiye Türkçesi ile karşılaştırma imkânı veren bu kitap; “Önsöz”, “Giriş”, “Alfabe”, dört bölüm, “Sonuç” ve “Bibliyografya” kısımlarından oluşmaktadır. Kitapta yer alan; “Ses Bilgisi (Fonetika)”, “Şekil Bilgisi (Morfologiya)”, “Cümle Bilgisi (Sintaksis)” adlı bölümlerde Karakalpak Türkçesi grameri ayrıntılı olarak ele alınmıştır. “Örnek Metinler” adlı bölümde ise Karakalpak Türkçesi metinleri ve bu metinlerin Türkiye Türkçesi aktarmaları bulunmaktadır.

* Yrd. Doç. Dr., Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Halk Bilimi ABD.

¹ Ceyhun Vedat Uygur. Karakalpak Türkçesi Grameri. İstanbul: Kriter Yayınları, 2010, s. V.

Karakalpak Türkleri ve Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti hakkında Türkiye’de çok az çalışma bulunmaktadır.² Bu nedenle kitabın “*Giriş*” (ss. XVI-XX) kısmı, Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti ve Karakalpak Türklerinin tanıtımına ayrılmıştır. Bu kısımda yazar; Karakalpak Türklerinin yaşadıkları coğrafya, tarih, kültür ve edebiyatı hakkında kısaca bilgi vermiştir.

“*Ses Bilgisi (Fonetika)*” (ss. 3-59), “*Şekil Bilgisi (Morfologiya)*” (ss. 60-233), “*Cümle Bilgisi (Sintaksis)*” (ss. 234-253) adlı bölümler hazırlanırken çeşitli Karakalpak gramer kitaplarından yararlanılmıştır. Bunun yanında, “Qaraqalpaq Tininiñ Tüsindirme Sözligi” ve özellikle günümüzde kullanılmayan kelimeler için Baskakov’un “Karakalpaksko-Russky Slovar” adlı çalışmasından faydalanılmıştır. Bu bölümlerdeki örneklerde Türk Dili Kurultaylarında benimsenmiş olan Latin alfabesi esas alınmıştır.

“*Örnek Metinler*” (ss. 254-283) adlı son bölümde ise, efsane, destan, bilmece vb. gibi çeşitli türlerden seçilmiş on bir örnek metin yer almaktadır. Karakalpak Türkçesi örnek metinlerin hemen karşısında Türkiye Türkçesi aktarmalarına yer verilmiştir.

Kitap; Karakalpak Türkçesinin temel gramer kurallarının özetlendiği “*Sonuç*” (ss. 284-287) ve kaynakların yer aldığı “*Bibliyografi*” (ss. 287-289) kısımlarıyla tamamlanmıştır.

Yazarın çalışmaları dışında, Karakalpak Türkçesi grameriyle ilgili olarak Türkiye’de yayınlamış bu genişlikte bir çalışma bulunmamaktadır.³ Bu nedenle Prof. Dr. Ceyhun Vedat Uygur, Türk lehçeleri üzerinde çalışan araştırmacılar için önemli bir hizmeti yerine getirmiştir.

Bu kitap, dil alanında çalışan araştırmacılar için bir kaynak olmasının yanında, Karakalpak Türkçesi öğrenecekler için de bir el kitabı niteliğindedir. Çünkü kitapta Karakalpak tarihi, kültür ve edebiyatı hakkında kısa bilgi verilmiş ve Karakalpak alfabesi tanıtılmıştır. Ayrıca, Karakalpak Türkçesinin temel gramer kuralları özetlenmiş ve örnek metinlere yer verilmiştir.

Türk dünyasının dil ve kültür bütünlüğüne hizmet etmek amacıyla kaleme alınmış bu kitap, hem Karakalpak Türkçesi öğrenecekler için bir el kitabı niteliğindedir, hem de Türk lehçeleri konusunda çalışan araştırmacılar için önemli bir kaynaktır. Kitabın yazarı Prof. Dr. Ceyhun Vedat Uygur’u bu çalışmadan dolayı kutluyor, kitabın bu alanda yapılacak çalışmalara örnek teşkil etmesini temenni ediyoruz.

² Karakalpak Türkleriyle ilgili Türkiye’de yapılan çalışmalar hakkında bk. Pınar FEDAKÂR. **Karakalpak Efsaneleri (İnceleme-Metinler)**. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2008, ss. 38-57.

³ Prof. Dr. Ceyhun Vedat Uygur’un diğer çalışmaları için bk. (<http://www.pau.edu.tr/pau20/kisiselsayfa.aspx?SicilNO=0106&SayfaID=4&lang>)

**Aleksandr İvanoviç TSEPKOV Sibirskie Letopisi – Kratkaya Sibirskaya Letopis’
(Kungurskaya), Ryazan: Aleksandriya, 2008**

Erhan AKTAŞ*

“Tarihin Kaynakları” serisi içinde yayımlanan eser iki kitaptan oluşmaktadır. Bunlar “Сибирские Летописи (Sibirya Vakayinameleri)” ile *Краткая Сибирская Летопись {Кунгурская}* (Kısa Sibirya Vakayinamesi - Kungurskaya)dir. Eserde yer alan Sibirya Vakayinameleri¹ ile Kısa Sibirya Vakayinamesi² Çarlık zamanında Sankt-Peterburg’da basılmıştır.

Eserin girişinde yayınevinin direktörü Aleksandr İvanoviç Tsepkov’un *Okuyucuya* başlıklı yazısı bulunmaktadır. Beş sayfalık giriş mahiyetindeki yazıda Sibirya bölgesinin Ruslar için öneminden bahsedildikten sonra bölgenin Ruslar tarafından ele geçirilmesinde önemli ve bir o kadar da efsanevî bir isim olan Yermak Timofoyeviç üzerinde durulmuştur. Yermak’ın adının anlamı ve bu adın menşei, Yermak’ın cediti, hangi bölgeden olduğu vb. konuları kısa şekilde verildikten sonra Sibirya tarihini ve coğrafyasını anlamada vakayinamelerin öneminden bahsedilmiş, genel manada Sibirya tarihi ile ilgili kısa bir kaynakça dipnot halinde sunulmuştur.³

Yukarıda belirttiğimiz gibi eser iki kitaptan oluşmaktadır. “Сибирские Летописи (Sibirya Vakayinameleri)” adlı kısımda üç ayrı vakayiname bölümü yer almaktadır. Bunlardan ilki Stroganovskaya Vakayinamesi adını almaktadır ki bu da kendi içinde üçe ayrılır:

* Arş. Gör., Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türk Dünyası Edebiyatları ABD hakdeskah@gmail.com

¹ İlk kitabın ilk baskısı 1907 yılında St. Peterburg’da yapılmış eser yayıma Leonid Nikolayeviç Maykov (1839–1900) ile oğlu Vladimir Vladimiroviç Maykov (1883–1942) redaktörlüğünde hazırlanmıştır. Eser Moskova’daki Rusya Devlet Kütüphanesi’nde A 294/150, V 267/399, F 1/5621 katalog numaralarıyla kayıtlıdır.

² İkinci kitabın ilk baskısı 1880 yılına aittir. Bu baskının giriş kısmını Arkeoloji Komisyonu muhabirlerinden A. Zost’ yazmıştır. 1880 baskısında öncelikle resimler verilmiş daha sonra maddeler sıralanmıştır. Rusya Devlet Kütüphanesi’nde M 226/56, L 49/12, A 260/68, J 41/10, A 150/106 katalog numaralarıyla kayıtlıdır.

³ A. İ. Tsepkov (haz.); *Сибирские Летописи - Краткая Сибирская Летопись {Кунгурская}*, ss. 5–10.

*Spasskiy El Yazmasına Göre Stroganovskiy Vakayinamesi*⁴, *Tolstovskiy El Yazmasına Göre Stroganovskiy Vakayinamesi*⁵ ve *Afanas'yevskiy El Yazmasına Göre Stroganovskiy Vakayinamesi*⁶ nin Hülâsası⁶.

İkinci bölüm Yesipovskiy Vakayinamesi başlığını taşımakta ve bu vakayiname yedi kısımdan oluşur: *Sıçevskiy El Yazmasına Göre Yesipovskiy Vakayinamesi*⁷, *Undol'skiy El Yazmasına Göre Yesipovskiy Vakayinamesi*⁸, *Abramovskiy El Yazmasına Göre Yesipovskaya Vakayinamesi*⁹, *Rumyantsovskiy El Yazmasına Göre Yesipovskiy Vakayinamesi*¹⁰, *Pogodinskiy El Yazmasına Yesipovskiy Vakayinamesi*¹¹, *Buzunovskiy El Yazmasına Yesipovskiy Vakayinamesi*¹² ve *Golovinskiy El Yazmasına Göre Yesipovskiy Vakayinamesi*¹³.

İlk kitabın son bölümü ise *Miroviçeviy El Yazmasına Göre Remezovskiy Vakayinamesi* adını taşır.¹⁴ Remezovskiy Vakayinamesi eserdeki ikinci kitap olan ve kaynaklarda *Kungurskaya Vakayinamesi*, *Tobolskiy Vakayinamesi* veya *Kısa Sibirya Vakayinamesi* şekliyle de geçen eserin kendisidir.¹⁵ Ancak bu bölüm eserin ikinci kitabının bir özeti mahiyetindedir. İlk kitabın tüm sayfalarında bazı kelimeler üzerine farklı okuma teklifleri sunulmuş, bunun yanı sıra eserin müstensihisi yine her sayfanın sonunda “Dipnot” adını verdiği bir başlık açmış ve çeşitli açıklamalarda bulunmuştur. İkinci kitaba geçmeden önceki son bölüm *İmparatorluk Yayınları Kütüphanesi Listesine Göre Sibirya Hakkında Açıklama* başlığını taşımaktadır.

İlk kitapta anlatılan olaylar 6672 ile 7145 yıllarını kapsamaktadır.¹⁶

Bu son bölümden sonra eserin ikinci kitabı olan, literatürde *Kungurskaya Vakayinamesi* olarak da geçen *Kısa Sibirya Vakayinamesi* gelmektedir. Bu vakayinamenin diğerlerinden ayrılan hususiyeti en kısıası 4 satır en uzununu çeyrek sayfayı geçmeyen uzunlukta olan

⁴ A. İ. Tsepkov (haz.); **age**, ss. 1–46; 37 başlıktan oluşmuştur.

⁵ A. İ. Tsepkov (haz.); **age**, ss. 47–96; üçü numaralandırılmış 39 başlıktan oluşmuştur.

⁶ A. İ. Tsepkov (haz.); **age**, ss. 97- 104; bir başlıktan oluşmuştur.

⁷ A. İ. Tsepkov (haz.); **age**, ss. 105- 170; 37 başlıktan oluşmaktadır.

⁸ A. İ. Tsepkov (haz.); **age**, ss. 171- 240; 32 başlıktan oluşmaktadır.

⁹ A. İ. Tsepkov (haz.); **age**, ss. 241 – 260;12 başlıktan oluşmaktadır.

¹⁰ A. İ. Tsepkov (haz.); **age**, ss. 261 ile 270. “*Sibirya Hakkında*” adlı tek başlıktan müteşekkildir.

¹¹ A. İ. Tsepkov (haz.); **age**, ss. 271 ile 296; 28 başlıktan oluşur.

¹² A. İ. Tsepkov (haz.); **age**, ss. 296 ile 306. Bu bölüm ise “*Sibirya Toprağı Hakkında Bir Hikâye*” adlı tek başlıktan meydana gelmiştir.

¹³ A. İ. Tsepkov (haz.); **age**, ss. 307 ve 311. Bu bölüm de “*Sibirya Toprağı ve Ataman Yermak'ın Serüveni Hakkında Kısa Açıklama*” adıyla tek başlıktan oluşur.

¹⁴ Başta bulunan “*Sibirya Tarihi*” başlıklı yazının ardından 157 kısa paragraftan ve muhtelif paragrafların başında bulunan 15 alt başlık bulunur.

¹⁵ Farklı adlarla bilinen bu eserler Semen Ul'yanoviç Remezov'a aittir. Remezov, yaklaşık olarak 1642-1720 yılları arasında yaşamıştır.

¹⁶ Eski Rus takviminde bu tarihler dünyanın yaratılışından sonraki zamanı ifade etmektedir. Günümüzde kullandığımız miladi takvim ile arasında 5508 yıllık bir fark bulunmaktadır. Yani ilk kitaptaki hadiseler 1164-1637 yılları arasında geçmektedir.

maddelerin içeriğine uygun bir şekilde resmedilmesidir. Bunda 157 madde bulunmakta, eserdeki madde-resim düzenlemesi, öncelikle 157 maddenin ardından ise ayrı bir bölüm halinde 153 resmin verilmesi şeklindedir.¹⁷ Eserin aslı ise bu şekilde olmayıp maddeler resimlerin üzerinde bulunmaktadır.¹⁸

Bu son kitaptan sonra *Şahıs* ve *Coğrafi Adlandırmalar* dizinleri ile *İçindekiler* kısmı bulunmaktadır.

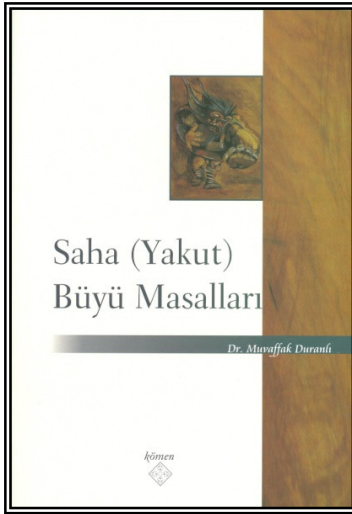
Başta Kazan Hanlığı olmak üzere diğer Türk hanlıklarının düşüşü uzun tarihî seyir içinde Türkdünyasının aleyhine olacak gelişmelere sebep olmuştur. Küçüm Han reisliğindeki Sibir Hanlığının da Çarlık Rusyasının paralı Kossak askerleri tarafından ateşli silahlar marifetiyle alt edilerek yağmalanması ve akabinde Sibirya'nın işgal faaliyetleri, söz konusu eserde Rus misyoner-tarihçilerinin gözüyle yazıya dökülmüş ve hatta resmedilmiştir. Eser, Sibirya'nın işgalinin erken dönemlerini göz önüne sermesi dolayısıyla ayrıca bir öneme sahiptir.

¹⁷ İkinci kitapta 157 madde olmasına rağmen 154 resim vardır. 83, 88 ve 103 numaralı maddeler olmasına rağmen bu maddelere ait resimler bulunmamaktadır.

¹⁸ Kungurskiy Vakayinamesinin metin kısmı 403 ve 455. resim kısımları ise 458 ile 611. sayfalar arasındadır.

**Muvaffak DURANLI, Saha (Yakut) Büyü Masalları,
Köymen Yayınları, Konya, 2010**

Gonca KUZAY DEMİR*

Türkler tarih boyunca çok geniş bir coğrafyaya yayılmış milletlerden biridir. Günümüzde oldukça geniş bir coğrafi alana yerleşmiş olan Türkler, farklı dinlere, farklı yönetim biçimlerine, farklı coğrafi şartlara sahip olsalar da, Türk kültürünün esas olan iç dinamiklerini korumasını bilmişlerdir. Bu iç dinamiklerin ana unsurlarından birini sözlü kültür ürünleri oluşturmaktadır. Sözlü kültür ürünleri, kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze ulaşmış, zamana meydan okuyan kültürel miraslardır. Öz varlığından çeşitlenen, kimi zaman farklılaşan yanlarına rağmen Türk kültürünün ortak yaratımları olan sözlü kültür ürünlerinin bir kısmı günümüze kadar farklı araştırmacılar tarafından tespit edilmiştir. Araştırmacılar tarafından Türk toplulukları arasında başta destanlar olmak üzere, efsaneler, atasözleri ve deyimler gibi tespit edilen

sözlü kültür ürünlerimizden biri de masallardır. Bu bakımdan masallar Türk topluluklarının genelinde yaygın olarak karşılaştığımız, Türk kültürünün birleştirici ve bütünleştirici ortak ürünlerindedir.

Son yıllarda Türkiye’de Türk topluluklarının sözlü kültür ürünleri üzerine yapılmış çalışmalar birbiri ardına yayınlanmaya başlamıştır. Bir yandan Türk topluluklarının destanlarını inceleme ve metin yayını çalışmaları devam ederken, bir yandan da masallar üzerine yapılan çalışmalar hız kazanmıştır. Türk Dünyasının genelinde tespit ettiğimiz sözlü kültür ürünlerimizden masalların araştırılması ve incelenmesi, hem bu ürünlere sosyo-kültürel anlamda verilen önemi göstermesi, hem de Türk kültürünün birleştirici ve bütünleştirici unsurlarının bu ürünler vasıtasıyla ortaya konulması açısından büyük önem arz etmektedir.

Son günlerde Türk Dünyası masal çalışmalarına bir yenisi daha eklenmiştir. Bu çalışma, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Muvaffak Duranlı tarafından hazırlanmış olan *Saha (Yakut) Büyü Masalları* adlı çalışmadır. Doktora tezini Sibirya Türk topluluklarından Sahaların (Yakut) efsaneleri üzerine hazırlayan araştırmacı, bu çalışması ile Saha masallarının kapısını Türk okuyuculara açmıştır.

*Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Doktora Öğrencisi, goncakuzay@hotmail.com

Saha büyü masalları üzerine Türkiye’de yapılmış ilk ve tek çalışma olan bu eser, kısa bir önsöz, giriş, altı bölüm, kaynakça ve dizinden oluşmaktadır.

Muvaffak Duranlı, çalışmasının *Önsöz*’ünde çalışmasına konu olan Saha büyü masallarının yaklaşık üç yüz yıl boyunca Alman kökenli Rus bilim adamları, Rus araştırmacılar ve Saha aydınları tarafından derlendiğini belirtmiştir. Derleyicilerin, doğrudan masal çalışmalarını için derleme amacıyla olmadıklarını belirten Duranlı, bu ürünlerin bir kısmının dil çalışmalarına malzeme teşkil etmesi, bir kısmının sözlü kültür ürünlerinin yeni dini kabul ettirmede kullanılabilmesi, bir kısmının ise Saha Türklerinin tarihindeki bazı dönemlerin açıklanabilmesi amacıyla derlendiğini ifade etmiştir. (s.11)

Araştırmacı, Saha Türklerinin büyü masallarını, Georgiy Ustinoviç Ergis’in *Yakutskie Skazki* adlı çalışmasında yer alan “Büyü Masalı” sınıflandırmasına göre yapılmış bir tasnif altında incelediğini belirtmiş; bu tasnifin Saha masalları için bazı durumlarda uygun olmadığı bilgisini vermiştir. Masal incelemesinde V. Propp, S. Novik gibi büyü masalları üzerine çalışmalar yapan Rus araştırmacıların eserlerinden de yararlandığını ifade etmiştir. (s.11)

Araştırmacı, eserin *Giriş* (ss.15- 20) bölümünde yer alan “*Saha Türklerinde Masal*” adlı kısımda, Saha Türklerinde masal türünün adlandırılması ve türün tanımı için İ. V. Puhov, İ. A. Hudyakov, V. L. Seroşevskiy, G. U. Ergis ve E. K. Pekarskiy gibi araştırmacıların görüşlerine yer vermiştir. Duranlı’ya göre, araştırmacıların Saha Türklerinin masallarını “*kepsen*” ve Ruslardan Sahalara geçmiş olan masalları ise “*ostuoruya*” şeklinde adlandırılması ile adlandırma problemi çözülmüştür. (s.18)

Çalışmada daha sonra Saha Türklerinin masal anlatıcıları hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmacıya göre, Saha masal anlatıcıları profesyonel anlatıcı değildir. Fakat Sahalar arasında masal anlatımından geçimini sağlayan “kumalaan” adı verilen kişiler bulunmaktadır. Ayrıca toplum hayatında önemli bir yer işgal eden “olonhosut” adı verilen olonho anlatıcıları da pek çok masal anlatabilmektedir. (ss.19-20)

Eserin Birinci Bölümü “*Derleme ve Yayın Çalışmaları*” (ss.21-44) adını taşımaktadır. Bu bölümde Saha masallarının Çarlık Rusyası Dönemi’nde ve Sovyet Dönemi’nde derleme ve yayın çalışmaları hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. (ss.21-31) Daha sonra Saha masallarının sınıflandırılmasında G. U. Ergis’in yapmış olduğu tasnife yer verilmiştir. Araştırmacı, Saha masallarını G. U. Ergis’in tasnifine uygun olarak Gündelik Masallar (ss.32-34), Hayvan Masalları (ss.34- 35) ve Büyü Masalları (ss.36-42) şeklinde üç başlık altında ele almıştır. Çalışmaya konu olan Saha (Yakut) Büyü masalları üzerinde ayrıntılı olarak durmuştur. Bu bölümde büyü masallarının işlevi, yapısı ve büyü masallarındaki Rus etkisi üzerine tespitlerde bulunulmuştur. Bir sonraki kısım ise, Saha masallarının derlenmesi ve yayınlanmasında emeği geçen bilim adamlarından G. U. Ergis, Bolo Sesen ve Andrey Andreyeviç Savvin’in biyografilerini içermektedir. (ss.42-44)

Çalışmanın İkinci Bölümü “*Saha Büyü Masallarını Belirleyici Unsurlar*” (ss. 45-51) adını taşımaktadır. Bu bölümde masal kahramanlarının adlandırılmasına, masalarda konuşan nesne ve hayvanlara, olumlu ve olumsuz epitetlere ve masalarda yer alan küçük kardeş tipine yer verilmiştir.

Çalışmanın Üçüncü Bölümü “*Saha Büyü Masallarına Yansıyan Sosyal Kurumlar*” (ss.53-62) adını taşımaktadır. Bu bölümde “Aile”, “Çocuksuzluk”, “Çocuğa Verilen Değer”,

“Evlilik”, “Kalım (Başlık)”, “Çeyiz”, “Cinsellik”, “Eş Edinme Şekli”, “Tek Eşlilik”, “Çok Eşlilik”, “Kölelik”, “İnanç Sistemi”, “Şamanlar” ve “Ekonomik Yaşam” başlıkları altında Saha büyü masallarında yer alan sosyal, toplumsal ve ekonomik unsurlar üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın Dördüncü Bölümü “*Saha Büyü Masallarında Olay Örgüsü*” (ss.63-81) adını taşımaktadır. Bu bölümde çalışma malzemesi olan kırk iki Saha (Yakut) masalının sırasıyla adı, Aarne kataloğunda tespit edilebilen motif numarası ve olay örgüsüne yer verilmiştir.

Çalışmanın Beşinci Bölümü “*Saha Büyü Masallarında Ortak Unsurlar*” (ss.83-183) adını taşımaktadır. Bu bölümde sırasıyla ortak *Konular*, *Kahramanlar ve Çevreye dair tespitler* de bulunulmuştur. *Konular* başlığı altında açgözlülük, kurnazlık sayesinde kurtulma ve kötülerin cezalandırılması üzerinde durulmuş, masallardan örnekler verilmiştir. Saha masallarında *kahramanlar; insanlar, olağanüstü varlıklar ve hayvanlar* olarak üç grupta ele alınmıştır. *İnsanlar*; yöneticiler, din adamları, savaşçılar-bahadırlar, diğer sosyal grupların temsilcileri, halk tabakasına mensup erkekler, kadınlar ve ikizler şeklinde yapılmış bir sınıflandırma altında incelenmiştir. *Olağanüstü varlıklar*, inançla bağlantılı olağanüstü varlıklar ve devler şeklinde tasnif edilmiştir. *Hayvanlar* ise; evcil hayvanlar ve vahşi hayvanlar olarak ele alınıp incelenmiştir. Araştırmacı, Saha büyü masallarının ortak unsurlarından bir diğerini, *Çevre* olarak tespit etmiştir. Bu başlık altında Saha büyü masallarında tespit etmiş olduğu ortak mekânlar, nesnelere, yiyecekler, ağaçlar ve diğer unsurlara yer vermiştir.

Çalışmanın Altıncı Bölümü “*Saha Büyü Masallarında Kullanılan Formeller*” (ss.184-194) adını taşımaktadır. Bu bölüm *Başlangıç Formelleri*, *Bitiş Formelleri* ve *Diğer Formeller* şeklinde sınıflandırılmış, diğer formeller; sayılar, zamanlar ve renkler olarak ele alınmıştır.

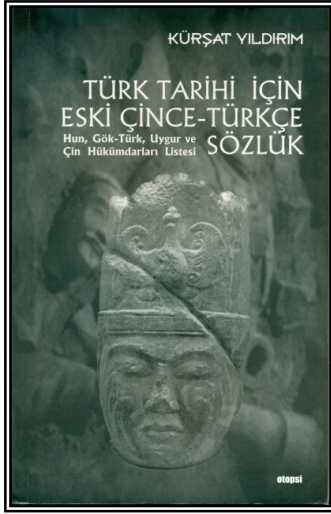
Çalışmanın bir sonraki bölümünü *Sonuç* (ss.194-201) bölümü oluşturmaktadır. Araştırmacı, bu kısımda genel olarak Saha büyü masallarında tespit etmiş olduğu unsurlar üzerinde durmuştur. Bu bölümde zaman içerisinde toplum hayatında görülen değişimler ile masallarda da birtakım değişikliklerin meydana geldiği, yeni karakterlerin ve motiflerin ortaya çıktığını ifade etmiştir. (s.194) Araştırmacı, Saha masallarının büyük bir kısmının arşivlerde bulunduğunu ve bir an önce incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Ona göre, masalların yaratıldığı ortamla birlikte, toplum hayatında kullanılan dil de değişmektedir. Bu nedenle zamanla arşivlerde bekleyen masalları anlamak daha da zorlaşacaktır.(s.201)

Çalışmanın bir sonraki bölümü *Metinler* (ss.203-304) bölümüdür. Bu bölümde Türkiye Türkçesi’ne aktarılmış kırk iki masal metni yer alır. Her masalın dipnotunda masalın kaynak bilgileri ve derleme bilgileri verilmiştir. Çalışmanın sonunda *Kaynakça* ve *Dizin* yer almaktadır. Çalışmada yer alan *Kaynakça* (ss.305-308), araştırmacıların Saha masal çalışmalarında kullanabileceği ayrıntılı bir bibliyografya çalışmasıdır. *Dizin* (ss.309-314), hem özel adlar, hem çalışmada geçen önemli isimler göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Konuyla ilgilenenlere büyük kolaylık sağlayacak niteliktedir.

Masal çalışmalarında hem Türk dünyasında hem de dünyada geline seviye göz önüne alındığında, böylesi bir çalışmanın önemi çok daha iyi kavranacaktır. Eser, Türkiye’de Saha Türklerinin masalları üzerine yapılan ilk ve tek çalışma olması açısından büyük bir önem taşımaktadır. Saha büyü masallarını konu alan bu eser, araştırmacının Saha masalları hakkında aktarmış olduğu bilgiler ve hazırlamış olduğu kaynakça ile halk bilimi çalışmalarına önemli bir katkı sağlamaktadır.

**Kürşat YILDIRIM, Türk Tarihi İçin Eski Çince-Türkçe Sözlük
Otopsi Yayınları, İstanbul, 2010,**

Serkan ACAR*

Bilindiği üzere Çin tarihi bir sülaleler tarihidir. Köklü ve özgün bir medeniyete sahip olan bu devletin dil, tarih ve kültürüne ilişkin araştırmalar Avrupa'da aydınlanma çağı ile başlamış ve fasılasız günümüze kadar devam etmiştir.

* Fransa'dan Joseph de Guignes (1721-1800), Jean Pierre Abel-Rémusat (1788-1832), Stanislas Aignan Julien (1797-1873) ve Edouard Chavannes (1865-1918)

* Almanya'dan Jan Jakob Maria de Groot (1854-1921), Otto Franke (1863-1946) ve Wolfram Eberhard (1909-1989)

* Japonya'dan Kurakichi Shiratori (1865-1942)

* İngiltere'den David Hawkes (1923-2009)

* Amerika'dan Owen Lattimore (1900-1989)

* Rusya'dan esasen bir Çuvaş Türkü olmasına rağmen Rus bilinen ve daha çok İakinf Biçurin adı ile anılan Nikita Yakovlevi Biçurin (1777-1853) sinoloji disiplininin ilk bakışta akla gelen yetkin temsilcileridir.

Rusya hariç burada saydığımız devletlerin, Çin ile doğrudan bir bağı olmamasına rağmen ünlü Sinologlar yetiştirebilmelerinin temelinde elbette sömürgecilik anlayışı yatmaktadır. Bununla birlikte Çin tarihi ile ilgili yapılan bu tetkiklerin, bilinçli ya da bilinçsiz, Türk kavramının ve Türkçülüğün gelişimine büyük katkılar sağladığı yadsınamayacak bir hakikattir. Yurdumuzda Sinoloji araştırmalarına ilgi Ankara'da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nin kuruluşunu müteakip, erken dönem Türk tarihi araştırmalarına paralel olarak, Wolfram Eberhard'ın Türkiye'ye davet edilmesi ile başlamıştır. Sayısız makale ve önemli kitaplar kaleme alan bu büyük şahsiyetin Türklüğe bir diğer mühim bir hizmeti de merhum Prof. Dr. Bahaeddin Ögel'in yetiştirilmesindeki katkısıdır.

Günümüzde Çin kaynaklarını kullanarak Türklüğün eski çağları ile ilgili çalışmalar yapanlar arasında emekli Prof. Dr. Özkan İzgi, Prof. Dr. Ahmet Taşağıl, Doç. Dr. Erkin Ekrem, Dr. Tilla Deniz Baykuzu ve Dr. Eyüp Sarıtaş gibi isimleri saymak mümkündür. Ancak doğrudan Çin tarihi ile uğraşan bir bilim adamımız maalesef henüz bulunmamaktadır. Zaten yukarıda isimlerini zikrettiğimiz bilim adamları da ya Doğu Türkistan Türklerinden olup

* Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı

Çin’de yaşadıklarından ötürü bu dili öğrenmişler ya da hocalarının telkin ve teşvikleri ile bin bir zorluğa katlanarak bu sahada boy göstermeye başlamışlardır. Yani yetişen kimseler kurumsal bir yapıdan ziyade kişisel teşebbüsleri ile bu alana yönelmişlerdir. Cumhuriyetin ilk yıllarına nispetle Sinoloji bölümünün işlevselliğini yitirip günümüzde yarı atıl bir duruma düşmüş olması da düşündürücüdür. Dolayısıyla Türkiye’de Çin tarihi üzerine çalışan araştırmacılarımızın neredeyse tamamı lisans eğitiminden sonra yüksek lisans ve doktora safhalarında bu alana yönelebilmişlerdir. Bundan ötürü bütün üniversitelerimizde tarih bölümü açmak yerine sinoloji bölümü geliştirilmeli ve yeni sinoloji bölümleri kurulmalıdır.

Mesela Rusya’daki St. Petersburg Devlet Üniversitesi’nde Uzak Doğu Dilleri bölümünden mezun olan bir lisans öğrencisi Çin, Japon ve Kore dillerini konuşabilmektedir. Yine aynı okulda “Han” ya da “Tang” dönemi edebiyat ve sanatına vakıf lisan mezunları ile karşılaşmanız mümkündür. Fakat bu bölümlere alınan öğrenci sayısı 15-20 civarındadır ve hepsinin çalışacakları konular önceden uzmanlarca tespit edilmiştir. Rusya ve Avrupa’da Türkiye’deki gibi gençleri bir yerlere kanalizasyon için tarih bölümleri açılıp yüzlerce öğrenci alınmamaktadır. Maalesef yurdumuzda bir süre daha bu tür sorunların devam edeceği açıktır.

Neyse ki, bütün bu olumsuzlukların farkında olan bir avuç bilim adamımız mevcuttur. Genç tarihçi Kürşat Yıldırım tarafından kaleme alınan mevzu bahis eser de bu sahada atılmış mühim bir adımdır. Kaynaklar (s. VI), Anahtar [Kullanım Şekli] (s. VIII-XXXV), Sözlük (s. 1-353), Ek I: Hun Hükümdarları Listesi (s. 355), Ek II: Tabgaç Hükümdarları Listesi (s. 367), Ek III: Gök-Türk Hükümdarları Listesi (s. 370), Ek IV: Uygur Kağanlığı Hükümdarları Listesi (s. 376), Ek V: Çin Tarihi Kronolojisi (s. 380), Ek VI: Çincenin Çeviriyazımı [Traskripsiyon] (s. 426), Ek VII: Onlu ve On İkili Dönüm (s. 438) bölümlerinden müteşekkil 2600 kelimelik sözlük erken dönem Türk tarihi ile uğraşmak isteyen kimselere büyük katkı sağlayacak cinstendir. Zira sözlüğe dâhil edilen maddeler ağırlıklı olarak Çin yıllıklarında Türklerle ilgili anlatıların geçtiği kısımlardan seçilmiştir.

Yine ekler kısmında Hun, Tabgaç, Gök-Türk ve Uygur hükümdarlarının isimlerini, unvanlarını ve saltanat sürelerini gösteren tabloların sunulması da oldukça önemlidir. Çünkü tarih bölümünden mezun kimseler bile ne Hun ne de Tabgaç hükümdarlarının adlarını dahi bilmemektedirler. Sonuç olarak bu eseri hazırlayan Kürşat Yıldırım’ı ve emeği geçen herkesi Türk tarihçiliğine yaptıkları katkıdan dolayı kutlamak gerekir.